

Agneta Dreber

Råvarupriserna åter i blickfånget

Li:s konjunkturbrev, februari 2011

Prisuppgången på stora delar av livsmedelsindustrins insatsråvaror har tagit ny fart under inledningen av 2011. En starkare svensk krona ger ett visst skydd mot stigande världsmarknadspriser, men hindrar inte att många råvaror nu är tillbaka på rekordnivåerna från 2008. Dagligvaruhandeln har, enligt en majoritet av företagen i Li:s enkät, tagit hänsyn till detta och accepterat leverantörernas prishöjningar. Fjärde kvartalet 2010 blev en besvikelse då endast en svag produktionsökning noterades för livsmedelsproducenterna. Framöver visar ändå en ökad investeringsgrad att företagen tror på en bättre marknad.

Li:s konjunkturbrev utkommer fyra gånger per år. Medverkande företag står för cirka 50 procent av branschens omsättning. Alla svar är viktade efter företagets omsättningsstorlek.

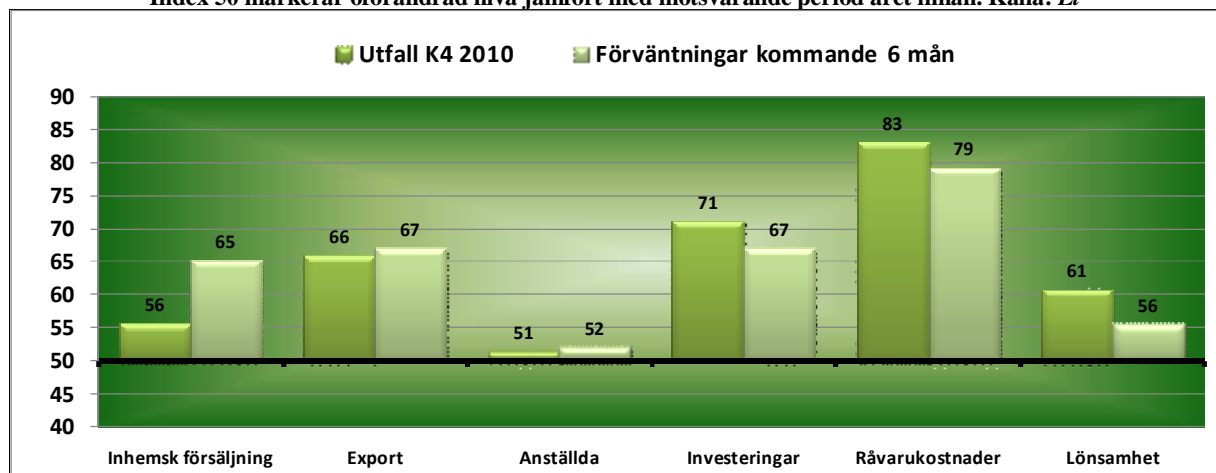
Livsmedelsföretagens produktion började starkt 2010 men tappade allteftersom i styrka. Indexnivån 73 över det första kvartalet motsvarades av 56 i det fjärde, där 50 innebär en oförändrad utveckling på årsbasis. Fjärde kvartalets svaga tillväxt korrelerar väl med utfallet i den svenska dagligvaruhandeln (+0,6 volymprocent i kvartalet och -0,6 procent i december). Stora delar av den svenska livsmedelsproduktionen finner sin slutkund i livsmedelsbutiken, även om Business to Business och exporten växer i betydelse

för svenska livsmedelsproducenter. Förväntningarna på årets enskilt viktigaste månad december var relativt högt ställda bland livsmedelsföretagen, varför facit för månaden och fjärde kvartalet blev en besvikelse.

Har intresset svalnat för livsmedel?

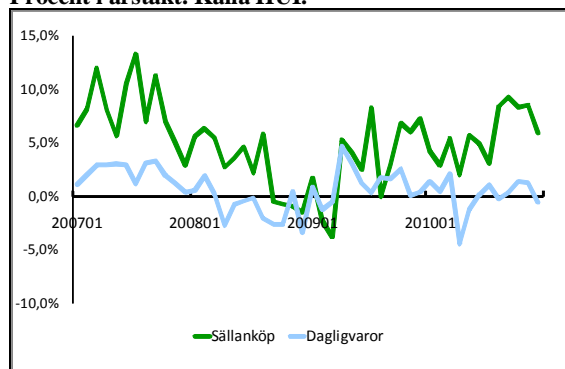
Det är intressant att fråga sig vad den svaga volymökningen (+0,3 procent 2010) i svensk dagligvaruhandel har för orsaker. Något enkelt svar finns inte. Ofta lyfts det faktum fram att sällanköpsvaruhandeln drog iväg på bekostnad av försäljningen i dagligvaruhandeln, i något slags nollsummespel mellan dessa två huvudbranscher. Det är riktigt att sällanköpsvaruhandeln är cyklisk till sin natur och upplever större rörelser över tid, medan dagligvaruhandeln, såsom prioriterat

Livsmedelsföretagens konjunkturbarometer: utfall fjärde kvartalet 2010 och förväntningar över kommande halvår. Index 50 markerar oförändrad nivå jämfört med motsvarande period året innan. Källa: Li

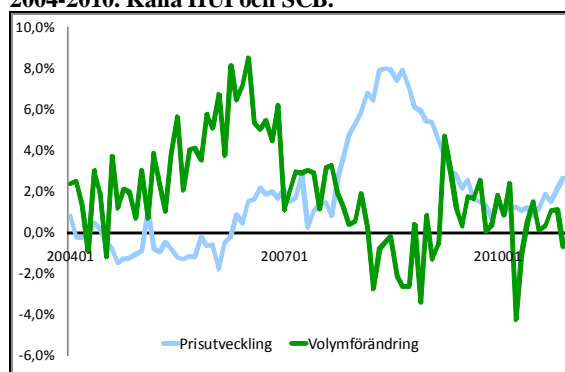
konsumtionsområde, inte har samma förhållande till konjunkturen (bild 1).

Bild 1. Volymutveckling i procent inom svensk daglig- respektive sällanköpsvaruhandel jan 2007-dec 2010. Procent i årstakt. Källa HUI.

Men tanken på en negativ korrelation mellan dessa två huvudbranscher förefaller dock missledande då livsmedelsinköpen för det genomsnittliga hushållet står för endast 12 procent av disponibel inkomst. Fjölåret innebar också ökade reallöner och en historiskt hög sparkvot som, allt annat lika, lämnade utrymme för ökad livsmedelskonsumtion. Det går inte heller att rent statistiskt hitta någon negativ koppling i utvecklingen mellan respektive huvudbranschs försäljningsvolym (korrelation 0,52).

Bild 2. Prisökningen på livsmedel samt dagligvaruhandels (ex. alkohol) volymutveckling 2004-2010. Källa HUI och SCB.

Är det prisökningarna på livsmedel som gjort att hushållen inte fyllt kundvagnarna lika mycket? Ja, här verkar sambandet åtminstone starkare. Även om prisökningarna var relativt måttliga under stora delar av fjölåret började priserna att öka

något under fjärde kvartalet. En tidsserie från 2004 och framåt visar på en förhållandevis stark koppling (korrelation minus 0,52) mellan prisökningar och försäljningsvolym. Inte minst blir det tydligt under 2008 när priserna ökade som mest 8 procent en enskild månad, som framgår av bild 2. Skulle detta samband visa sig bestå under 2011 kan dessvärre fortsatt svaga volymökningar bli resultatet när råvaruprisökningarna slår igenom i konsumentledet.

En annan delförklaring till det senaste årets svaga utveckling i dagligvaruhandeln finns möjligen i ett ökat restaurangbesökande. Av den statistik som finns att tillgå hade restaurang- och kafénäringen en god tillväxt under andra halvåret 2010. Till skillnad från sällanköpsvarukonsumtion tävlar ju restaurangbranschen med dagligvaruhandeln om en plats i konsumentens mage.

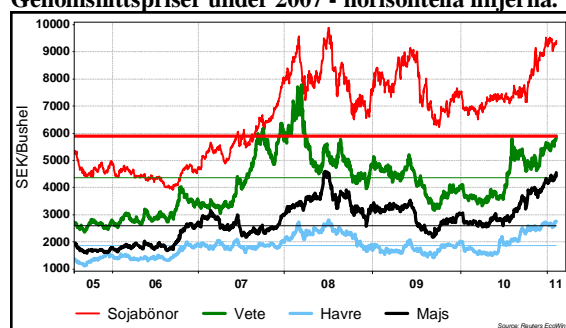
Dessa samband till trots räknar livsmedelsproducenterna inte med stiltje en längre tid. För det första halvåret 2011 uppskattas en förhållandevis god volymtillväxt (index 65).

Råvarupriser fortsätter upp

Fjärde kvartalet innebar inte bara en något svagare volymökning än väntat, den innebar också fortsatt ökade priser på insatsråvara, vilket för den genomsnittliga livsmedelsproducenten står för cirka 50 procent av omsättningen. Det allra starkaste indextalet för det fjärde kvartalet gäller just råvarukostnaderna och noterar 83 (enligt bild på omslaget).

Trenden på råvarumarknaden har sedan halvårsskiftet 2010 varit brant, och endast tillfälligt visat ett visst motstånd mot fortsatt uppgång. Utvecklingen under inledningen av 2011 ger inte heller anledning till optimism, snarare det motsatta. Många insatsråvaror, som soja, majs och havre, noterar prisnivåer i nivå

Bild 3. Prisutvecklingen på insatsråvara inom livsmedelsindustrin. Spotpriser i SEK. Genomsnittspriser under 2007 - horisontella linjerna.

med toppnoteringarna från 2008 (bild 3). Vete har en bit kvar till 2008 års nivå, men med den takt som priset ökat hittills är det bara en tidsfråga.

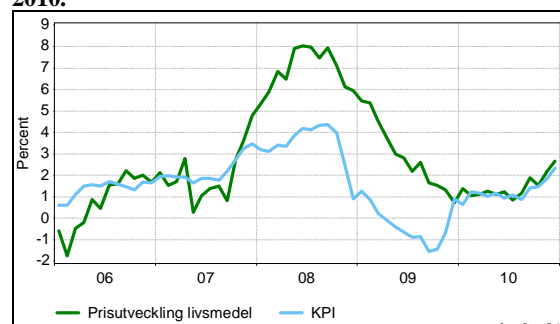
Den branta prisutvecklingen på livsmedelsråvaror förklaras till stora delar av olika väderfenomen runt om i världen som påverkat skördarna. Men självklart spelar den underliggande efterfrågeutvecklingen på global nivå in. Den ändliga resursen – odlingsbar mark – skall producera livsmedelsråvara till en växande och alltmer välmående befolkning. Det innebär troligtvis att pristrycket trendmässigt kommer att röra sig upp i framtiden, även om det tillfälligt vid goda skördar kan lätta något. För det kommande halvåret förväntar sig livsmedelsföretagen i *Li:s* enkät tydliga kostnadsökningar på livsmedelsråvara, vilket framgår av indexnivån 79.

Uppåt för KPI och SEK

I december ökade livsmedelspriserna i konsumentledet med 2,7 procent (årstakt) och drog, tillsammans med ökade energipriser, upp KPI över Riksbankens målnivå på 2 procent. Komponenten livsmedel väger runt 13 procent i KPI-beräkningarna. Med tanke på hur råvaruutvecklingen hittills sett ut under inledningen av året kommer livsmedelspriserna fortsätta trycka upp KPI de närmaste månaderna. En motverkande faktor till ökade världsmarknadspriser på

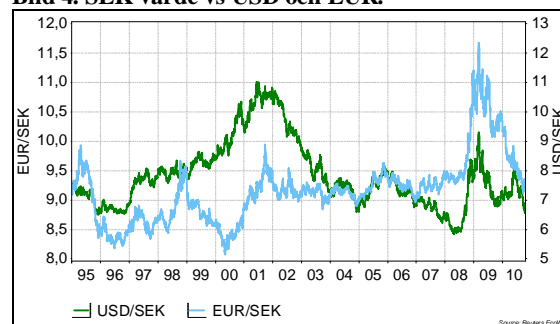
livsmedelsråvara är den svenska kronans, SEK, förstärkning mot USD och Euro.

Bild 4. Prisutvecklingen på livsmedel i konsumentledet jämfört med KPI. Januari 2006-dec 2010.

Livsmedelsproducenter i Sverige gynnas i allmänhet av SEK-förstärkningen. Av företagen i *Li:s* enkät svarar 82 procent att de är nettovinnare på en starkare SEK. I detta avseende skiljer sig livsmedelsindustrin från stora delar av övrig tillverkningsindustri som uppvisar ett annat exportberoende. De exporterande livsmedelsföretagen i enkäten hade under 2010 en relativt liten exportandel om 10 procent, vilket förklarar förhållandet till SEK valutarörelser. Bland de 18 procent av livsmedelsföretagen som är förlorare på SEK-förstärkningen är följdriktigt exportandelen väsentligt högre.

Bild 4. SEK värde vs USD och EUR.

Större gehör för prisökningsbehov

I konjunkturbrevet för tredje kvartalet konstaterades att hälften av *Li:s* medlemsföretag kände en större förståelse för prisökningsbehovet i förhandlingarna med dagligvaruhandeln, jämfört med motsvarande kostnadschock 2008. Möjligen har det bidragit till att cirka 68

procent av livsmedelsproducenterna i denna enkät uppger att de har blivit kompenserade för egna kostnadsökningar, många genom tidigarelagda prisförhandlingar med dagligvaruhandeln. Samtidigt pekar 32 procent på att de inte fått igenom nödvändiga prishöjningar. Dessa företag får som effekt räkna med en marginalpress, vilket på sikt måste hanteras genom kostnadsnedskärningar.

Totalt sett uppgav företagen att lönsamheten under fjärde kvartalet ökade något, och förväntar sig en svag lönsamhetsförbättring även under det kommande halvåret, visat i index 60 respektive 55 (enligt bild på omslaget). Om råvarupriserna utvecklas enligt förväntan lär det bli tal om fler omförhandlingar av leveranspriser, annars blir det svårt att hålla uppe lönsamheten.

Färre sysselsatta

Sysselsättningen inom livsmedelsindustrin var opåverkad under det fjärde kvartalet (index 51). Över tid minskar sysselsättningen inom livsmedelsindustrin som en del i en ständig produktivitetsutveckling. För helåret noteras ett svagt sysselsättningstapp på ett par procent bland företagen i *Li:s* konjunkturenkät (50 procent av branschen). Det är i stort sett i linje med den långsiktiga utvecklingen inom livsmedelsindustrin alltsedan Sveriges EU-inträde 1995.

Investeringar i personal och maskiner

En naturlig personalomsättning i branschen, tillsammans med det faktum att många företag växer, skapar ändå behov av nyrekrytering. Hur ser då företagen på möjligheten att hitta den kompetens de söker? Det visar sig att det råder viss brist på gymnasieutbildade personer med livsmedelsinriktning. 35 procent av företagen pekar ut denna grupp som den

Egna och andras varumärken

EMV, dagligvaruhandelns ”egna varumärken”, är ett ämne som engagerar många. Inte bara företrädare för livsmedelsföretagen och dagligvaruhandeln utan också konsumenter och journalister i allra högsta grad. Utvecklingen av EMV-koncepten fortsätter i snabb takt. I sin inledning var EMV först och främst förknippat med så kallade stapelvaror, dvs. lite enklare lågförädlade basvaror där priset spelar en central roll vid inköpsbeslutet för konsumenten. Successivt har EMV rört sig in i nya produktsegment och priskategorier och står nu för en betydande del av dagligvaruhandelns totala volym, uppskattningsvis mellan 15-20 procent.

För livsmedelsproducenterna har utvecklingen tagits emot med blandade känslor. Å ena sidan är de tillverkare och leverantörer av EMV-sortimenten, å den andra konkurrerar EMV-produkterna i ökad utsträckning med producenternas profilerade varumärken. 65 procent av företagen i *Li:s* enkät producerar EMV-produkter, en del ägnar sig endast åt EMV, men de allra flesta företag har det som ett komplement till sin övriga produktion.

Det kan noteras att en majoritet på 56 procent av livsmedelsproducenterna ser EMV-produkter som en större utmaning än den konventionella konkurrensen från andra varumärken. Men hur är det då med lönsamheten vid EMV-produktion? Den varierar, 40 procent av företagen svarar att de har en sämre lönsamhet på EMV-tillverkningen medan 27 procent svarar att de har en bättre lönsamhet. Det lämnar 33 procent som uppger att lönsamheten är densamma oavsett produkttyp.

med det största underskottet vid nyrekryteringsbehov. För personal med högre utbildning verkar tillgången bättre motsvara behoven.

Att livsmedelsföretagen ser med viss tillförsikt på framtiden kan utläsas av en ökad investeringsgrad under fjärde kvartalet (index 71) och planerna för framtiden innehåller fortsatta investeringssatsningar (index 67).

I det här sammanhanget kan det vara värt att peka på det faktum att 60 procent av livsmedelsföretagen i *Li:s* enkät känner ett ökat tryck från konsumenter att i snabbare takt än tidigare lansera produktnyheter. Det skapar i sig ett behov av ökade investeringar i produktion och utveckling.

Den svenska livsmedelsexporten ökade under fjärde kvartalet. Enligt index på 66 var det en stabil tillväxt. Också SCB:s exportstatistik januari t o m november 2010 visar en stabil tillväxt på 7,5 procent (löpande priser). November månad visade en värdeökning på drygt 15 procent i årstakt.

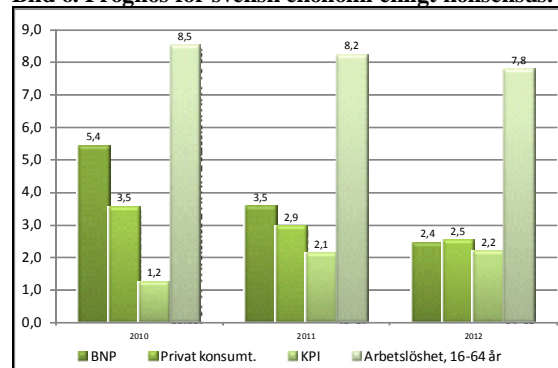
Svensk ekonomi

Svensk ekonomi växte så starkt under 2010 att landet nu nämns på samma gång som tillväxtekonomierna i Asien. Visserligen återstår facit för fjärde kvartalet, men förväntningarna, som baserar sig på föregående kvartals utfall i kombination med flertalet makroindikatorer, är högt ställda. Genomsnittligt räknar konsensus med en BNP-tillväxt på 5,5 procent för 2010. För 2011 och 2012 uppskattas ekonomin växa med 3,5 respektive 2,4 procent (bild 6). Enskilda bedömare talar om en tillväxt runt 5 procent för 2011.

Svensk ekonomi står stabilt på nästan alla ben. Den svagaste punkten är en relativt hög arbetslöshet, som trots en ökad

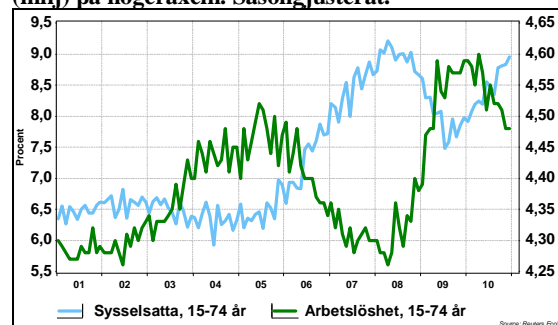
sysselsättning bitit sig fast på en hög nivå. Under de senaste månaderna verkar dock en längre tids tillväxt nu också få genomslag i en minskad arbetslöshet (bild 7). Prognosen lyder på en arbetslöshet för 2011 på 8,2 procent och 7,8 procent 2012.

Bild 6. Prognos för svensk ekonomi enligt konsensus.

Det är nivåer nära den så kallade strukturella arbetslösheten, dvs. den andel av arbetskraften som oberoende av konjunkturen befinner sig i arbetslöshet av olika skäl. Den strukturella arbetslösheten har under de senaste konjunkturavmattningarna i Sverige ökat relativt sett, och det ligger i farans riktning att så sker också nu. Det innebär i klartext att det kan bli svårt att få ner arbetslösheten under 6-7 procent genom sysselsättning på den regelrätta arbetsmarknaden.

Bild 7. Arbetslöshet (15-74) i procent av arbetsför befolkning i Sverige, vänsteraxeln. Antal sysselsatta (milj) på högeraxeln. Säsongjusterat.

Kronans värde varar?

Den svenska kronan noterar sitt högsta värde på flera år mot Euron och USD. Den exportdrivna tillväxten spås (konsensus) öka 7 procent under innevarande år och endast bromsas marginellt av

kronförstärkningen. SEK, som under finanskrisens crescendo var omotiverat lågt värderad pekade idag snarare ut som en tillflyktsvaluta. Den svenska kronans förstärkning förklaras av en ökad export, stabila statsfinanser samt en redan påbörjad styrräntehöjningsbana. Förväntningarna på SEK är en fortsatt appreciering under 2011.

Kronans ökade värde hjälper till att dämpa importerade inflationsimpulser från breda råvaruprisuppgångar på världsmarknaden. Ändå passerade inflationen (KPI) i december Riksbankens långsiktiga ambitionsnivå runt 2 procent.

Kärninflationen, som rensar för ökade livsmedels- och energipriser, ligger dock under målnivån, men förväntas öka i takt med att kapacitetsutnyttjandet tilltar. Riksbanken har följdriktigt redan påbörjat sin räntehöjningsbana, till skillnad från exempelvis ECB i Eurozonen eller Federal Reserve i USA. Riksbankens kommunicerade räntebana kommer troligen också att följas med tanke på den kraft ekonomin uppvisar.

En gynnsam utveckling på arbetsmarknaden och stabila statsfinanser utan skattehöjningar i sikte ger hushållen anledning till en ökad framtidsoptimism.

Den privata konsumtionen kan därför växa kommande år, enligt konsensus med 2,9 procent 2011 och 2,5 procent 2012. Ett hot mot en växande konsumtion är en vikande bostadsmarknad. Trots alla larm om övervärderade bostäder som presenterats i media tycks en majoritet av hushållen inte se någon risk för fallande priser. Det ger i sig en god grund för fortsatt ökad konsumtion, inte minst i just bostadsrelaterade inköp. Under nästa år är det troligt att regeringen sjösätter ytterligare finanspolitiska lättnader, möjligen i form av fortsatta

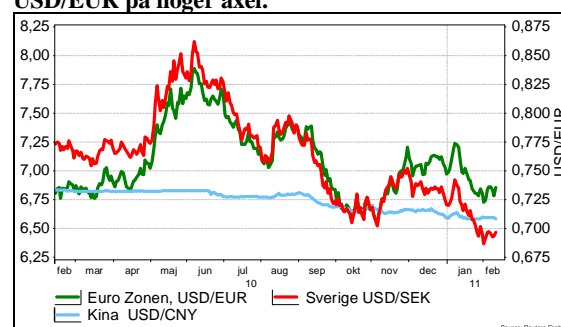
jobbskatteavdrag, vilket på marginalen underblåser en fortsatt konsumtionstillväxt.

Internationell ekonomi

Den svenska ekonomin går i otakt med övriga utvecklade ekonomier, vilka noterar betydligt försiktigare tillväxttal. Stora finansiella obalanser väntar fortsatt på att hanteras i ett stort antal länder, särskilt utmärkande i PIIGS-länderna. Men USA, Storbritannien och Belgien kan tillföras listan över länder som står inför ekonomiska utmaningar när statsfinanser och statsskulder skall balanseras.

Globalt visar den ekonomiska utvecklingen tecken på stabilisering. Totalt räknar IMF med en tillväxt på drygt 4 procent under innevarande år. Fortsatt är det de växande tillväxtländerna som springer snabbast och ger positiva impulser till resten av världen. Deras tillväxtförspåring till de utvecklade ekonomierna minskar dock.

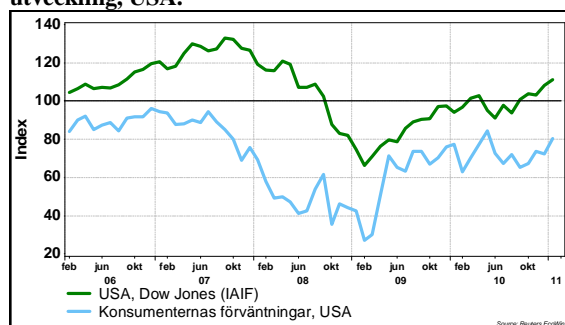
Bild 8. Växelkurser USD vs SEK, EUR och yuan. USD/EUR på höger axel.

Spänningarna i världshandeln runt valutakurserna har klingat av under senare månader, även om grundproblemen kvarstår, inte minst med Kinas "låsta" Yuan/USD-kurs (bild 8). Samtidigt bör hotet om valuta/handelskrig i global skala tolkas med försiktighet. Det finns helt enkelt för många potentiella förlorare på införande av olika typer av handelshinder efter decennier av intensifierad globalisering av handel och produktion.

För en stabilisering av den globala tillväxten svarar utvecklingen i USA där makroekonomiska indikatorer pekar mot en stabil BNP-tillväxt under 2011. I vanlig ordning handlar det då om om att hushållen börjat återfå framtidshopp och konsumtionsaptit (bild 9).

Bild 9. Hushållens förväntningar och börsens utveckling, USA.

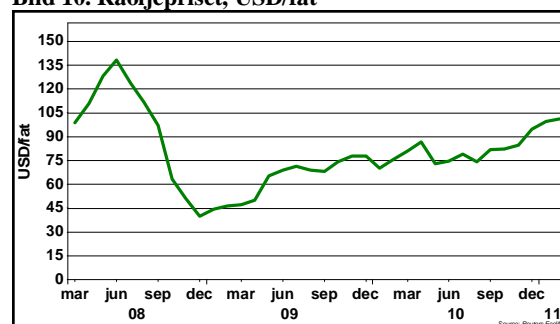

Några nyckelsymboler för den finansiella krisen samt landets försämrade konkurrenskraft under 2008 var de stora amerikanska biljättarnas kamp för överlevnad. Omvänt kan situationen nu, tre år senare, då samma biljättar rapporterar ökad produktion och lönsamhet användas som symbol för att landet nu börjar resa sig från den djupa recessionen. USA:s konkurrenskraft gynnas inte bara av en USD som försvagas mot omvärlden utan också av en ökad produktivitet inom stora delar av tillverkningsindustrin.

Tillsammans med ökade transportkostnader globalt, när oljan noterar prisuppgångar och nu ligger över 100 USD fatet (bild 11), talar mycket för att den inhemska amerikanska ekonomin kan växa snabbare. För sysselsättningen vore det välkommet. Arbetslösheten som bitit sig fast på en nivå runt 10 procent kan då komma ner och förstärka den positiva ekonomiska utvecklingen. Samtidigt står

landet inför stora utmaningar framöver då statsskuld och budgetunderskott måste hanteras.

Bild 10. Råoljepriset, USD/fat

En annan tungviktare i världsekonomin – Japan – visar efter två decennier av stagnation och en statsskuld på dryga 200 procent av BNP tydligare tillväxttendenser. Den stora utmaningen för Japan är fortsatt att få igång hushållens konsumtion. För omvärlden finns dessutom ett tryck på landet att öppna sig mer för konsumtion av importerade varor.

I Europa väntas en fortsatt tudelad utveckling mellan de norra och södra delarna, där tillväxten blir starkare ju längre norrut man blickar. I de sk PIIGS-länderna börjar en växande kriströtthet visa sig bland befolkningen, vilket är illavarslande eftersom vägen mot stabila statsfinanser är lång och fler umbäranden nödvändiga. I kontrast till de problemtyngda ekonomierna i södra Europa uppvisar Tyskland en snabb exportdriven tillväxt, vilket också spillt över på svensk industriproduktion, när svenska insatsvaror efterfrågas. Totalt förväntas Euroområdet växa med 1,7 procent (OECD) under innevarande år.

För frågor avseende *Li*s konjunkturbrev
Carl Eckerdal, chefekonom *Li*
08-762 61 96, carl.eckerdal@li.se

Livsmedelsföretagen i siffror:

Landets fjärde största industrigren

Sysselsätter 56 000 personer

Andelen kvinnor cirka 35 procent

Mest geografiskt spridda industrin

Exporterar för 50 miljarder kronor

Omsätter 170 miljarder kronor

Drygt 2200 verksamma företag

Mycket hög andel SME:s

Förädlar drygt 70 procent av

svenska jordbruksråvaror

**Livsmedelsföretagen, *Li* Service AB
Besöksadress: Storgatan 19, Stockholm
Postadress: Box 556 80, 102 15 Stockholm
Telefon: 08-762 65 00**

